

2. Врачебное дело, 1930. №1. С. 5.
3. Врач. 1895. №22. С. 31

Юрій Зінько

**ТИМІШ ПАВЛИЧЕНКО – БОТАНІК-ЕКОЛОГ, ГРОМАДСЬКИЙ І
КУЛЬТУРНИЙ ДІЯЧ ТА ЧЛЕН УНР (1892-1958 РР.)**

***Анотація.** У статті йдеться про вихідця з Поділля, представника революційного руху часів УНР та українського ученого ботаніка-еколога, поета, активного діяча українських організацій у Канаді, професора Тимофія Карповича Павличенка.*

***Ключові слова:** Тиміш Павличенко, діяч Української революції, ботанік-еколог, українська діаспора.*

Yuriy Zinko

**TYMISH PAVLYCHENKO – BOTANIST-ECOLOGIST, PUBLIC
AND CULTURAL FIGURE, AND MEMBER OF THE UNR (1892-1958)**

***Abstract.** The article is about Tymofii Pavlichenko, a native of Podillia, representative of the revolutionary movement during the Ukrainian People's Republic, Ukrainian botanist-ecologist, poet, active member of Ukrainian organisations in Canada, and professor.*

***Keywords:** Tymish Pavlichenko, Ukrainian Revolution activist, botanist-ecologist, Ukrainian diaspora.*

У вітчизняній історіографії, на жаль, знаходимо мало відомостей про життєвий шлях, наукову й творчу діяльність ученого у галузі ботаніки, екології, сільського господарства, громадського діяча періоду Української революції – професора Тимоша Павличенка, який після вимушеної еміграції до Канади, сповна там розкрив свій талант науковця, автора віршів і публіцистичних праць, а також організатора, провідника товариств українців.

Павличенко Тиміш (Тимофій, Тома) Карпович народився 7 березня 1892 р. у с. Бугаків (тепер – Брацлавська територіальна громада Тульчинського району Вінницької області) у родині Карпа і Теклі, в якій зросло шестеро дітей – четверо хлопців (Іван, Степан, Антип і Тиміш) і дві дівчини (Улина і Марія).

Початкову освіту він отримав у своєму рідному селі Бугаків, потім продовжив навчання в учительській семінарії у сусідньому с. Чуків, а протягом 1912–1918 рр. працював в учительській семінарії с. Забужжя. Тиміша, як і більшість молоді того часу, полонили події Української революції. Він став активним учасником руху за незалежність України. У 1917–1918 рр. він був членом Української Центральної Ради, а в 1918 р. – членом Українських Установчих Зборів

та Подільської губернської ради. Займаючись активною громадською діяльністю, Тиміш не полишав навчання та у 1918 р. вступив до Вінницького учительського інституту, а згодом перевівся до Кам'янець-Подільського університету, де навчався на природничому та сільськогосподарському факультетах [1, с. 164].

Унаслідок поразки української революції і подальшої російської агресії Тиміш Павличенко змушений був залишити Батьківщину та емігрувати до Польщі. Певний час він працював в українській кооперації на Косівщині (тепер – Івано-Франківська область), навчався в сільськогосподарській академії в м. Кракові, а переїхавши до Чехословаччини, вступив до господарсько-лісового коледжу сільськогосподарського інституту в Празі, де здобув ступінь бакалавра наук (1925 р.), а потім – інженера сільського господарства (1927 р.). Деякий час Тиміш Павличенко працював викладачем в Учительській семінарії та Бактеріологічному інституті у Празі та агрономом товариства «Просвіта» в Ужгороді, де опублікував свої перші праці у видавничій серії «Просвіти» [2, с. 179].

У 1927 р. Тиміш Павличенко переїхав до Канади та навчався в Саскачеванському університеті в м. Саскатуні та здобув ступінь бакалавра й магістра у галузі сільського господарства. Він захопився вивченням досвіду ведення сільського господарства та протягом 1930–1937 рр. працював науковим співробітником лабораторії екології рослин Національної науково-дослідної ради Канади в м. Саскатуні. Тут він досліджував кореневі системи рослин й технології протидії бур'янам, що стало основою його подальших наукових інтересів. У 1938 р. у Саскачеванському університеті він започаткував лабораторію екології рослин, яку очолював до 1948 р. Результатом його наукових пошуків стала докторська дисертація на тему «Кореневі системи деяких кормових культур у зв'язку з управлінням земель сільськогосподарського призначення», яка була успішно захищена у 1941 р. в університеті штату Небраска в м. Лінкольн. Наукові праці Тиміша Павличенка з екології здобули широке визнання в усьому світі. Його запрошували читати лекції у США, Австралію, Нову Зеландію, Японію.

Після служби в канадській армії протягом 1941–1943 рр. Тиміш Павличенко продовжував працювати у Саскачеванському університеті, але у 1948 р. перейшовши на посаду директора науково-дослідного відділу американської компанії із виробництва системних гербіцидів присвятив свою діяльність дослідженню впливу гербіцидів на сільськогосподарські культури. З цією метою у 1952 р. здійснив наукову подорож до країн Далекого Сходу. Т. Павличенко є автором до 40 наукових праць з екології, серед яких 28 англійською, 5 українською, а інші чеською й німецькою мовами [5, с. 485].

Тиміш Павличенко був одним із чільних представників української еміграції. У 1941 р. він виступив співзасновником першої в Канаді кафедри слов'янських студій у Саскачеванському університеті та деякий час викладав українську мову й організував перші курси

української мови в Канаді. Кафедра з часом стала базою для створенню Прерійського центру дослідження української спадщини. Т. Павличенко був серед співзасновників у 1943 р. Конгресу українців Канади та у 1949 р. Української вільної академії наук у Канаді. Він брав активну участь у діяльності провідних українських громадських організацій: Українського національного об'єднання (УНО) Канади, крайової екзекутиви УНО, провінційної екзекутиви УНО Саскачевану й певний час був її головою, а також входив до місцевої філії УНО-Саскатун. Співпрацював з організацією – Український визвольний фонд та у 1935 р. розробив проект його статуту. За проектом Т. Павличенка у Саскатуні був збудований Український національний дім [2, с. 185]. Протягом 1950–1958 рр. очолював осередок української культури й освіти у Вінніпезі. За вагомий внесок у науку й широку громадську діяльність він був обраний дійсним членом Української вільної академії наук у Канаді та Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Канаді [3, с. 354].

Тиміш Павличенко відомий своєю літературною діяльністю. Протягом 1933–1941 рр. у Саскатуні був членом дирекції видавничої спілки «Новий шлях». Чимало своїх та інших авторів поезій він перекладав англійською мовою. Здійснив переклад твору «Слово о полку Ігоревім». Він є автором низки патріотичних поетичних та публіцистичних творів, серед яких: «Крути», «Рух національної єдності», «Україна як економічна цілість», «Дух нації». Видану у 1940 р. книгу «Дух нації» автор означив словами: ««Дух Нації» присвячується всій українській молоді. В часах, коли Україна дістає удари від холодно-егоїстичного світу – хай до Нації промовляє Невмірущий дух віків, ведучи її свідому, одушевлену, об'єднану і здисципліновану до статочної і славної Перемоги» [4, с. 3].

5 серпня 1958 р. у віці 66 років Т. К. Павличенка не стало. У газеті «Свобода» було надруковано некролог: «Помер д-р Тиміш К. Павличенко, один з провідних екологів світу». Похований Тиміш Павличенко на цвинтарі «Woodlawn» в Саскатуні.

Отже, активний учасник українського революційного та визвольного руху, визначний науковець, суспільний і культурний діяч української громади Канади, професор Павличенко Тимофій Карпович гідно закарбував своє ім'я в історії України та своєї малої батьківщини – Поділля. В його особі в Україну повертається ще одне почесне ім'я гідного сина українського народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Українська революція (1917–1921) в іменах: вінницькі сторінки : біогр. довід. / упоряд. Т. Р. Кароева, відп. за вип. Ю. А. Зінько ; Вінниц. ОДА, Вінниц. обл. рада, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 320, 24 с. : фото, іл.
2. Кричфалушій В. В., Шевера М. В. Професор Тиміш Павличенко: визначний учений, громадський і культурний діяч.

Західньоканадський збірник / за ред. В. Полковського, М. Сороки. Едмонтон ; Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Т. 47. Ч. 7. С. 177–188.

3. Українська діаспора : літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалової. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 480 с.
4. Павличенко Т. К. Дух нації. Видання українського національного об'єднання. Саскатун, Саскачеван, Канада, 1940. 48 с.
5. Марунчак М. Павличенко Тиміш / Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег : Накладом УВАН у Канаді, 1986. 735 с.

Наталія Кузьмінець, Олена Стадник

ПОДОЛЯНИ, ЯКІ ЗМІНИЛИ ХІД ІСТОРІЇ: ФЕОДОСІЙ ДОБРЖАНСЬКИЙ

Анотація. Стаття присвячена життю та науковій спадщині видатного українсько-американського біолога, генетика та еволюціоніста, подольнина Феодосія Григоровича Добржанського. Розкрито ключову роль вченого у формуванні синтетичної теорії еволюції – «Великого синтезу» та його інших наукових досягненням.

Ключові слова: Ф. Г. Добржанський, Поділля, генетика, біологія, еволюція.

Natalia Kuzminets, Olena Stadnik

PEOPLE OF PODOLYA WHO CHANGED THE COURSE OF HISTORY: FEODOSIY DOBRZHANSKY

Abstract. The article is devoted to the life and scientific legacy of the outstanding Ukrainian-American biologist, geneticist and evolutionist, a native of Podolia, Feodosii Hryhorovych Dobrzhansky. The key role of the scientist in the formation of the synthetic theory of evolution – the “Grand Synthesis” and his other scientific achievements are revealed.

Keywords: F. G. Dobrzhansky, Podillia, genetics, biology, evolution.

Подільський регіон завжди був щедрим на визначні постаті в історії, політиці, культурі, науці. Варто згадати І. Огієнка, Ю. Сіцінського, М. Леонтовича, М. Коцюбинського та інших уродженців регіону, які виокремили інтелектуальний потенціал нації, примножили культурні, наукові, політичні, військові надбання нашої держави. Відомі